

**FRA BEGYNDELSEN. KØN OG SEKSUALITET I
SKABELSESTEOLOGISK PERSPEKTIV**
JENS BRUUN KOFOED
KOLON, 2023
240 SIDER

Anmeldt af Jacob Munk Rosenlund

Med sit fokus på komparative og kontekstualiserende læsninger af Det Gamle Testamente har Jens Bruun Kofoed markeret sig som en af de mest interessante stemmer i det konservative teologiske miljø i Danmark. I hovedværket *Til syvende og sidst. Skabelse, tempel og hvile i Bibelen og den gamle Orient* (Museum Tusulanum, 2015) fremsatte han en original analyse af urhistorien (1 Mos 1-11) under inddragelse af datidens kosmologier og tempelteologier, og bogens indsigter blev efterfølgende formidlet i et mere populært format i *Konge, præst og gartner. Menneske i Guds verden* (Kolon, 2016) samt den fine *Før Darwin. Et forord til debatten om skabelse og evolution* (Kolon, 2018). Nu har Kofoed vendt sig mod de mildt sagt kontroversielle spørgsmål om køn og seksualitet i Bibelen, og resultatet er ganske enkelt fremragende.

Bogen udmærker sig ved sit fokus på Det Gamle Testamente, der ellers alt for ofte får lov at træde i baggrunden i bøger

om Bibelens teologi om køn og seksualitet (undtaget er Richard M. Davidsons temmelig undervældende *The Flame of Yahweh: Sexuality in the Old Testament* (Hendrickson Publishers, 2007), der dog præges af stærkt tendentiøse læsninger). Derudover viderefører bogen Kofoeds tidligere bøgers fokus på komparative læsninger, hvor Bibelens tekster om køn og seksualitet forankres i deres historiske og diskursive kontekst.

Netop dette udgør fokuspunktet i bogens første hoveddel, hvori der udfoldes en teori om køn og seksualitet i oldtidens Mellemøsten. Dette område er stærkt omdiskuteret i forskningen, hvor flere spørgsmål deler vandene såsom: Kan der meningsfuldt tales om homoseksualitet i datidens kontekst? Kunne sex mellem mænd (og i sjældne tilfælde kvinder) være udtryk for kærlighed og ligeværd? Og viser tilstedeværelsen af identiteter som *kurgarrû* og *pilipili*, at man tænkte ikke-binært om køn?

Til sidstnævnte svarer Kofoed klart *nej*, og heri stiller han sig kritisk over for de queer-teoretiske læsninger, som de senere år særligt er fremsat af danske Sophus Helle og finske Matti Nissinen (s. 38; 66-68). Angående homoseksualitet i oldtidens Mellemøsten kan Kofoeds position overordnet opsummeres sådan, at mandlig homoseksualitet generelt var tolereret, så længe det fandt sted i relationer, hvori den passive part i akten var socialt underordnet den aktive part (eksempelvis i en slave-herre- eller lære-elev-relation), selv om synet på homoseksualitet i høj grad afhang af region, tidsperiode og klasse-tilhørsforhold (s. 60). Analysen viser desuden tydeligt, at homoerotiske praksisser i datidens Mellemøsten var væsensforskellige fra moderne homoseksuelle forhold, om end særligt græske kilder også kunne portrættere kærlige og ligeværdige forhold.

I bogens anden hoveddel fokuserer Kofoed på det bibelske materiale og gennemgår en række nøgletekster om krop, køn og seksualitet. Som Kofoed skriver i indledningen, er målet ikke her at udfolde en normativ systematisk teologi men derimod at gøre det eksegetiske og historiske forarbejde, som må ligge til grund for en sådan teologi (s. 9-10). Dette er en stor styrke ved bogen: Dermed undgår den nemlig i vid udstrækning at lægge nutidige etiske og teologiske hensyn til grund for eksegesen, hvilket er et udbredt problem i forskningslitteraturen.

Eftersom bogen belyser køn og seksualitet i skabelsesteologisk perspektiv, er det ikke overraskende, at Første Mosebog 1-2 fylder særdeles meget. Det er ligeledes

et gennemgående hermeneutisk greb at forankre de bibelske teksters tænkning om køn og seksualitet i Første Mosebog 1-2's antropologi. Sommetider kan dette greb i mine øjne virke en anelse søgt, som når der ledes efter intertekstuelle forbindelser mellem Tredje Mosebogs tekster om homoerotisk praksis og Første Mosebog 1-2 (s. 195-99). Overordnet set kan der dog næppe være nogen tvivl om, at skabelsesberetningerne spiller en centrale rolle for navnlig de senere profeters og ikke mindst Det Nye Testaments tænkning om køn og seksualitet.

I det store og hele lykkes Kofoed da også fortrinligt med at udfolde sit argument om, at Bibelen udfolder en gennemgående tanke om, at Gud i begyndelsen skabte kvinden af mandens side (eller ribben), for at mand og kvinde igen kan føres sammen i en monogam og forpligtende kærlighedsrelation, som muliggør, at mennesket kan realisere skabelsesmandatet til at blive frugtbare og talrige. Selv i et internationalt perspektiv udgør bogen mig bekendt det mest udførlige svar til de eksegetiske argumenter, som de senere årtier er blevet fremsat af forfattere som Matti Nissinen og David Instone-Brewer mod konservative læsninger af Det Gamle Testaments seksualteologi. Navnlig interaktionen med Instone-Brewers læsning af Tredje Mosebog 18,22 og 20,13 er fortrinlig og fortjener at blive læst bredt i teologiske kredse – ikke mindst fordi Kofoed her udviser en forbilledlig evne til at vedkende sig elementer, der udfordrer hans egen teologiske position. Ligeledes viser afsnittet om kønsstereotyper (s. 145-50) en befriende villighed til også at

udfordre mere konservative teologier om køn og kønsroller.

Dog savner jeg en mere udførlig udfoldelse af navnlig 1 Mos 2's teologi om køn og seksualitet – særligt i lyset af, hvor central en plads Kofoed tildeler skabelsesberetningerne i sit teologiske program. Ifølge Kofoed udfolder teksten et »komplementært« syn på forholdet mellem mand og kvinde (s. 91), hvilket synes at betyde, at mennesket først er »helt, fuldkomment, komplementært«, når det tager del i det »tosomhedens fællesskab«, som er dets bestemmelse, der endda er knyttet til dets gudbilledlighed (s. 91-92). Her kunne jeg dog godt ønske mig en mere dybdegående diskussion af, hvordan dette i så fald harmonerer med Det Nye Testaments ideal om cølibatet, hvor Jesus endda portrætteres som det fuldkomne Guds billede, selvom han netop ikke var gift? Det er let at se, hvordan kritikere kunne bruge dette motiv som et argument for, at Det Nye Testaments eskatologiske vision ophæver skabelsens komplementaritet, hvilket netop er et hovedargument for queer-teologien.

Desuden er det blevet en almindelig holdning blandt kønsforskere, at idéen om kønnenes komplementaritet er en moderne konstruktion, som først opstår med kapitalismens nye arbejdsdeling og den vestlige psykologis forsøg på at forankre denne i et begreb om mænds og kvinders distinkte naturer (Gina Rippon, *The Gendered Brain* (The Bodley Head, 2019)). Thomas Laqueur har endda argumenteret for, at den gængse model før 1800-tallet var en ét køns-model, hvor kvinden ikke blev anset som et andet køn men blot

som en deform mand (Thomas Laqueur, *Making Sex* (Harvard University Press, 1992)). Nogle vil naturligvis hævde, at denne tanke afspejles i Adam og Eva-beretningen, hvor kvinden skildres som noget, der er afledt af manden og alene defineret i relation til ham (Adrian Thatcher, *Redeeming Gender* (Oxford University Press, 2016)). Jeg mener selvsagt, sådan en læsning er stærkt problematisk. Ikke desto mindre illustrerer den, at der kræves yderligere belæg for påstanden om, at teksten bedst forklares med et moderne begreb om kønskomplementaritet.

Ligeledes mener jeg også, at Kofoed enkelte steder er i fare for at indlæse moderne psykologiske begreber i Bibelens tekster. Eksempelvis anføres det, at Bibelen advarer mod at tilsløre sammenhængen mellem det ydre, biologiske, og det indre, oplevede køn (s. 127), ligesom han omtaler en skabelsesteologisk, normativ sammenhæng mellem det biologiske køn og den heteroseksuelle orientering (s. 184). Her bruges Bibelen altså ikke blot til at kritisere bestemte praksisser men også bestemte psykologiske dispositioner (nemlig oplevet køn og seksuel orientering), som ud fra min vurdering ikke var tilstrækkeligt veletablerede på Bibelens tid. Når sådanne opfattelser appliceres i en normativ teologi, kan det selvsagt få alvorlige sjælesørgeriske konsekvenser, da disse tilstande af mange opleves som uforanderlige. Det er dog som sagt slet ikke Kofoeds ærinde at følge dette normative spor.

Alt i alt er Kofoeds bog en gave til det teologiske landskab, og selvom det ikke ligefrem skorter på teologiske bøger om

køn og seksualitet, udgør bogen med sit gammeltestamentlige fokus og sine balancerede konklusioner et unikt bidrag til den teologiske debat, som bør læses af alle med interesse for emnet. Jeg håber ikke, det bliver sidste gang Jens Bruun Kofoed kaster sig over disse vigtige emner!